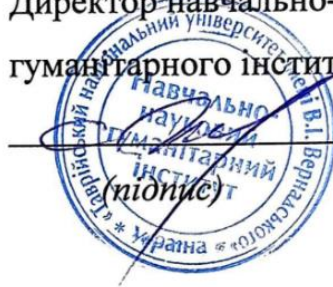

**ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
В.І. ВЕРНАДСЬКОГО**

**Навчально-науковий гуманітарний інститут
Кафедра психології, філософії та суспільних наук**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор навчально-наукового
гуманітарного інституту

Сергій ГУБАРЄВ

**СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ПСИХОЛОГІЯ ТРАВМИ**

Другий (магістерський) рівень вищої освіти

галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки
(шифр та найменування галузі знань)

спеціальність 053 Психологія
(шифр та найменування спеціальності)

освітньо-професійна програма Психологія
(назва однієї або декількох)

форма(и) навчання денна та заочна

РОЗРОБНИК силябусу (кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології, філософії та суспільних наук)

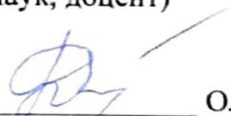

_____ Олена ДУБЧАК
(підпис)

Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри психології, філософії та суспільних наук

Протокол № 19 від 13.06.2024

Завідувач кафедри _____ Лариса ТАРАСЮК

(підпис)

Гарант освітньо-професійної програми 053 Психологія
(кандидат психологічних наук, доцент)

_____ Олена ДУБЧАК
(підпис)

1. Загальна інформація про навчальну дисципліну		
1. Назва дисципліни, код в ОПП	навчальної	Психологія травми, ОК 2.24 в ОП
2. Статус дисципліни	навчальної	Обов'язкова дисципліна циклу професійної підготовки
3. Рік навчання, семестр у якому викладається дисципліна		4-й рік навчання, 7 семестр
4. Обсяг дисципліни (кількість кредитів, загальна кількість годин (аудиторних за видами занять, самостійної роботи здобувача вищої освіти))	навчальної	4 кредити ЄКТС (120 год), з них: 40 год аудиторного навантаження (14 год лекційних, 10 год семінарських, 16 годин практичних занять) та 80 год самостійної роботи.
5. Вид підсумкового (семестрового) контролю		екзамен
6. Інформація про консультації	про	За запитом здобувача вищої освіти в онлайн форматі
7. Мова викладання		українська
8. Прізвище, ім'я, по батькові викладача (науковий ступінь, вчене звання, посада)		Дубчак О.Б., кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології, філософії та суспільних наук
9. Контактна інформація викладача	інформація	dubchak.olena@tnu.edu.ua
2. Опис навчальної дисципліни		
Анотація дисципліни		Вивчення даного предмету дає можливість здобувачеві вищої освіти ознайомитися з теоретичними знаннями та практичними навичками для надання професійної психологічної допомоги людям які перебувають в травмуючій ситуації, а також надання психологічної допомоги клієнтам, які мають наслідки, пов'язані з травматичним інцидентом.
Мета, завдання та цілі вивчення дисципліни		Вивчення основних аспектів психологічної допомоги в ситуаціях, що викликають психологічну травму. Основними завданнями вивчення дисципліни «Психологія травми» є: 1. ознайомлення зі змістом, предметом і методами психології травмуючих

	<p>ситуацій, її понятійно-категоріальним апаратом;</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. розширення кола знань про сутність психологічної допомоги в психотравмуючих ситуаціях; 3. ознайомлення із досягненнями світової та вітчизняної психологічної думки, основними психологічними напрямками допомоги; 4. розвиток уміння орієнтуватися в ситуаціях, що викликають психологічну травму, розробляти програми реабілітації постраждалих від психотравмуючої ситуації; 5. формування у студентів навиків до самостійної роботи в психотравмуючих ситуаціях; 6. формування стресостійкості психолога в психотравмуючій ситуації. <p>Додаткові цілі: підвищити рівень фахової компетентності у здобувачів освіти, зокрема етичної, технологічної та особистісної.</p>
Пререквізити	Психологія особистості, соціальна психологія, диференційна психологія, психофізіологія людини з основами генетики
Постреквізити	Основи клінічної та патопсихології, основи психотерапії та психокорекції, юридична психологія
Формат проведення дисципліни	<p>Під час навчання використовуються наступні форми та методи: презентації, бесіди і дискусії, кейс-технології, рольовий тренінг, розв'язання психологічних задач.</p> <p>Віртуальне навчальне середовище, яке використовуватиметься у разі роботи в дистанційному режимі - Google Classroom.</p> <p>У дистанційному режимі лекції / практичні будуть проведені за допомогою програм електронної комунікації Google Meet.</p> <p>Поточна комунікація з викладачем здійснюється через Classroom та корпоративну пошту.</p>

1. Перелік компетентностей, яких набувають здобувачі вищої освіти при вивченні навчальної дисципліни.

Інтегральна компетентність: Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері психології, що передбачають застосування основних психологічних теорій та методів та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов

Загальні та спеціальні компетентності, що формуються у процесі вивчення дисципліни

ЗК 2. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК 3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 9. Навички міжособистісної взаємодії.

СК 3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків (зокрема, в контексті організації заходів раннього втручання).

СК 6. Здатність самостійно планувати, організувати та здійснювати психологічне дослідження.

СК 8. Здатність організувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову в т. ч. особам, які отримали психологічні травми, зокрема внаслідок війни).

СК 12. Навички міжособистісного спілкування та роботи в команді у процесі професійної діяльності.

СК 13. Уміння адаптуватися до нових ситуацій та здатність до професійної мобільності.

2. Програмні результати навчання відповідно до освітньо-професійної програми.

ПР 1. Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.

ПР 2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.

ПР 6. Формулювати мету, завдання дослідження, володіти навичками збору первинного матеріалу, дотримуватися процедури дослідження.

ПР 9. Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання (зокрема, щодо організації раннього втручання).

ПР 11. Складати та реалізовувати план консультативного процесу з урахуванням специфіки запиту та індивідуальних особливостей клієнта, забезпечувати ефективність власних дій (в т.ч. у роботі з особами, що отримали психологічні травми, зокрема внаслідок війни).

ПР 14. Ефективно виконувати різні ролі у команді у процесі вирішення фахових завдань, у тому числі демонструвати лідерські якості.

ПР 17. Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності.

ПР 18. Вживати ефективних заходів щодо збереження здоров'я (власного й оточення) та за потреби визначати зміст запиту до супервізії .

3. Тематика та зміст навчальної дисципліни.

Номер та назва розділу, теми, перелік основних питань	Вид навчального заняття	Форми і методи контролю знань	Кількість годин
<p>Змістовий модуль I. Поняття психологічної травми та посттравматичного стресового розладу</p> <p>Тема 1. Травмуюча ситуація та її психологічні наслідки. Поняття травмуючої ситуації. Її ознаки та різновиди. Історія вивчення психологічних реакцій на травмуючу ситуацію. Сприйняття травмуючої ситуації людиною. Види та рівні реакцій на травмуючу ситуацію. Динаміка психологічних реакцій при катастрофах. Травматичні стресові реакції. Розмежування понять «криза», «стрес», «фрустрація», «переживання», «горе», «травматичний стрес», «гостра реакція на стрес», «психічна травма», «посттравматичний стресовий розлад». Діяльність психолога в умовах травмуючих ситуацій.</p> <p>1.1. Травмуюча ситуація та її психологічні наслідки</p> <p><i>Питання для обговорення:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Предмет та завдання психології травмуючих ситуацій (ПТС). 2. Історія виникнення та становлення психології травмуючих ситуацій як навчальної дисципліни. 3. Травматичні стресові реакції. Розмежування понять «криза», «стрес», «фрустрація», «переживання», «горе», «травматичний стрес», «гостра реакція на стрес», «психічна травма», «посттравматичний стресовий розлад». 4. Діяльність психолога в умовах травмуючих ситуацій. <p>1.1. Травмуюча ситуація та її психологічні наслідки</p> <p><i>Навчальні завдання:</i></p>	лекція	Поточний; усний метод (співбесіда)	4
	Семінарське заняття	Поточний; усний метод, відповіді, доповіді	2
	Практичне заняття	Поточний; виконання письмових завдань	2

<ul style="list-style-type: none"> • теоретичні моделі ПТСР; • фактори та умови формування; • психологічна травма та ПТСР; • ПТСР та дисоціація; • особливості протікання ПТСР у дітей. <p><i>Навчальні завдання:</i></p> <p>1. Перегляд навчального фільму про ПТСР та його психологічний аналіз: виявлення особливостей ПТСР у дорослих та дітей, індивідуальних особливостей перебігу розладу та захисних механізмів особистості.</p> <p>2.1. Посттравматичний стресовий розлад (ПТСР)</p> <p>2. Опрацювання методів психодіагностики розладів, пов'язаних із травматичним стресом:</p> <ul style="list-style-type: none"> • структуроване клінічне діагностичне інтерв'ю - СКІД (SCID - Structured Clinical Interview for DSM); • клінічна діагностична шкала (CAPS - Clinical-administered PTSD Scale); • шкала оцінки тяжкості впливу травматичної події (Impact of Event Scale-Revised, IOES-R); • Миссисипська шкала для оцінки посттравматичних реакцій; опитувальник Бека для оцінки депресії; • опитувальник для оцінки вираженості психопатологічної симптоматики SCL-90-R (шкала Дерогатиса); • шкала ПТСР з ММРІ; • шкала оцінки тяжкості бойового досвіду Т. Кі-на. • методи діагностики ПТСР у дітей: напівструктуроване інтерв'ю для оцінки травматичних переживань дітей; батьківська анкета для оцінки травматичних переживань дітей. 	<p>Практичне заняття</p>	<p>Поточний; виконання письмових завдань (психологічних задач)</p>	<p>4</p>
<p>Змістовий модуль II. Можливості та методи психологічної корекції при травматичних розладах</p> <p>Тема 3. Особливості травматичного досвіду в різних соціальних ситуаціях. Травматичні наслідки воєнного вторгнення росії в Україну: психологічні особливості учасників бойових дій (підготовка до бою, поранення, втрата побратимів тощо);</p>	<p>лекція</p>	<p>Поточний; усний метод (співбесіда)</p>	<p>2</p>

<p>психологічні особливості жертв насилля російськими окупантами; психологічні особливості ВПО; психологічні особливості біженців. Стрес радіаційної загрози, його психологічні причини і наслідки. Поняття неперервної прихованої атомної паніки. Психологічні аспекти тероризму. Психологічні наслідки втягнення у деструктивний культ (секту). Психологічні наслідки та травматичний досвід ліквідаторів аварії на ЧАЕС. Різновиди та психологічні наслідки насильства. Психологічні особливості осіб, які пережили втрату.</p> <p>3.2. Особливості травматичного досвіду в різних соціальних ситуаціях <i>Навчальні завдання:</i></p> <p>1. Підготувати суть однієї з травматичних події (на вибір) у форматі мультимедійної презентації та представити в навчальній аудиторії.</p> <p>3.2. Особливості травматичного досвіду в різних соціальних ситуаціях</p> <p>2. Підготувати есе на одну із запропонованих тем:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Травматична подія в моєму житті і вихід з неї. • Мої життєві обмеження. • Будинок моєї мрії. • Нестандартні вчинки в моєму житті. • Нетривіальні способи психологічної підтримки в моєму житті. • Мої життєві перспективи. • 10 запитань самому собі. <p>Обговорення виконаних завдань у навчальній аудиторії у форматі групової терапії.</p> <p>3.2. Особливості травматичного досвіду в різних соціальних ситуаціях</p> <p>3. Підготовка психологічних вправ на зняття емоційної напруги та проведення їх у навчальній аудиторії (по типу: «Водорість», «Скручування», «Роздратована тварина», «Бабочка» тощо).</p>	<p>Семінарське заняття</p> <p>Практичне заняття</p> <p>Практичне заняття</p>	<p>Поточний; усний метод, відповіді, доповіді</p> <p>Поточний; виконання письмових завдань (психологічних задач)</p> <p>Поточний; виконання письмових завдань (психологічних задач)</p>	<p>2</p> <p>2</p> <p>2</p>
<p>Тема 4. Методи психокорекційної роботи з потерпілими від травмуючих ситуацій. Загальні особливості психокорекційної роботи з психологічною травмою. Можливості та обмеження. Особливості індивідуальної психокорекції в</p>	<p>лекція</p>	<p>Поточний; усний метод (співбесіда)</p>	<p>2</p>

<p>роботі з психологічною травмою. Особливості групової психокорекції в роботі з психологічною травмою. Психокорекційні підходи у роботі з травмою. Когнітивно-біхевіоральний підхід до психологічної травми. Психодинамічний підхід в роботі з психологічною травмою. Тілесно-орієнтовані вправи та арт-техніки в роботі з психологічною травмою. Системна сімейна психокорекція в роботі з травматичними переживаннями. Кататимно-імагінативна психокорекція в роботі з психологічною травмою. Нейролінгвістичне програмування в роботі з психологічною травмою. Робота з травматичними екзистенціальними переживаннями.</p> <p>4.2. Методи психокорекційної роботи з потерпілими від травмуючих ситуацій <i>Навчальні завдання:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Підготувати психокорекційний підхід, техніки або вправи (на вибір) у роботі із травмою у вигляді мультимедійної презентації та представити виконане завдання в навчальній аудиторії. 2. Ознайомитись із технікою когнітивно-поведінкової терапії (Еліс, Бек) щодо роботи із ірраціональними твердженнями. Заповнити щоденник із записами ірраціональних тверджень за схемою КПТ (впродовж тижня). Здійснити аналіз ірраціональних тверджень по їх конструктивній трансформації. Результати роботи представити у навчальній аудиторії. 	<p>Семінарське заняття</p> <p>Практичне заняття</p>	<p>Поточний; усний метод, відповіді, доповіді</p> <p>Поточний; виконання письмових завдань (психологічних задач)</p>	<p>2</p> <p>2</p>
<p>Тема 5. Етапи психотравматерапії. Етапи психотравматерапії. Травмаспецифічна стабілізація. Техніки стабілізації. Техніки роботи з флешбеками. Експозиція, конфронтація і синтез травми. Методи саморегуляції психологічного стану особистості, їх різновиди та особливості застосування.</p> <p>5.1. Етапи психотравматерапії. Проаналізувати роботу Л. Бурбо «П'ять травм, які заважають бути самим собою». Напроти кожної травми виписати ситуації, які (на вашу думку) посприяли виникненню травми. Проаналізувати травму на схемою: деструктив/ресурс. Результати роботи представити у навчальній аудиторії.</p>	<p>лекція</p> <p>Семінарське заняття</p>	<p>Поточний; усний метод (співбесіда)</p> <p>Поточний; усний метод, відповіді, доповіді</p>	<p>2</p> <p>2</p>

5.2. Техніки стабілізації. Знайомство та робота із метафоричними картами (МАК) колоди COPE (ресурс) у роботі з травмою у форматі групової терапії. Виконання завдань.	Практичне заняття	Поточний; виконання письмових завдань (психологічних задач)	2
---	-------------------	---	---

4. Організація самостійної роботи студентів

Самостійна робота студентів (СРС) передбачає оволодіння студентом навчальним матеріалом передбаченим тематичним планом дисципліни, самостійне опрацювання тем навчальної дисципліни у час, вільний від обов'язкових навчальних занять, а також передбачає підготовку до усіх видів контролю. Навчальний матеріал дисципліни передбачений робочим навчальним планом для засвоєння студентом у процесі самостійної роботи.

Теми доповідей для СРС:

1. Основні поняття психології травмуючих ситуацій, їх співвідношення та взаємозв'язок.
2. Поняття травмуючої ситуації, її ознаки та різновиди.
3. Історія вивчення психологічних реакцій на травмуючу ситуацію.
4. Сприймання травмуючої ситуації людиною. Види та рівні реакцій на травмуючу ситуацію.
5. Різновиди, рівні та динаміка психологічних станів та розладів при катастрофах.
6. Поняття стресу в психології. Загальні ознаки та симптоми надмірного стресу.
7. Теоретичні моделі посттравматичного стресового розладу.
8. Психодіагностика розладів, пов'язаних із травматичним стресом.
9. Загальні особливості та послідовні цілі психокорекції при роботі з переживанням травмуючої ситуації.
10. Особливості протікання психічних процесів при переживанні травмуючої ситуації.
11. Значення сімейного та інтерперсонального контексту при переживанні травмуючої ситуації.
12. Механізми психологічного захисту та копінг-стратегії при переживанні травмуючої ситуації.
13. Дисоціація та розлад множинної особистості як наслідки переживання травмуючої ситуації.
14. Психологічні особливості дітей з посттравматичним стресовим розладом.
15. Особливості діяльності психолога у вогнищі надзвичайної ситуації.
16. Дебрифінг як метод роботи з потерпілими від надзвичайної ситуації.
17. Методи зняття психологічного напруження, робота з емоційними переживаннями потерпілих у вогнищі надзвичайної ситуації.

№ з/п	Зміст завдання	Форма звітності
-------	----------------	-----------------

Тема 1.	Травмуюча ситуація та її психологічні наслідки. Опрацювавши тему за рекомендованими літературними та інтернет джерелами, здійснити теоретичне розмежування понять «криза», «стрес», «фрустрація», «переживання», «горе», «травматичний стрес», «гостра реакція на стрес», «психічна травма», «посттравматичний стресовий розлад».	Термінологічний словник/опорна таблиці
Тема 2.	Посттравматичний стресовий розлад. Опрацювавши тему за підручником і першоджерелами, укласти її опорно-логічну схему діагностичного інструментарію виявлення ступеня травматизації особи за схемою: <ul style="list-style-type: none"> • Повна назва та автор • Сфера застосування (з якою метою, опис вибірки) • Опис методики та особливості використання: процедура підготовки та проведення дослідження (підготовка необхідних матеріалів, інструкція); процедура обробки результатів дослідження; інтерпретація результатів дослідження. • Діагностичні можливості та обмеження. 	Опорна таблиця
Тема 3.	Особливості травматичного досвіду в різних соціальних ситуаціях. Підготувати добірку 3-х відео (навчальних/художніх), що демонструють різновиди травматичного досвіду та здійснити їх психологічний аналіз по схемі: Суть травми, Психологічна характеристика травмуючого впливу на особистість, Психологічні рекомендації щодо відновлення травмованої особи, враховуючи суть травми, обставини її деструктивного впливу, індивідуально-типологічні особливості особи (вікові, гендерні тощо).	Каталог відео, Письмовий аналіз
Тема 4.	Методи психокорекційної роботи з потерпілими від травмуючих ситуацій. Здійснити психологічний аналіз 3-х психотерапевтичних підходів у роботі із травмою за схемою: <ul style="list-style-type: none"> • Суть наряду • Переваги наряду Обмеження наряду	Опорна схема/таблиця

5. Технічне та програмне забезпечення (обладнання).

Кожному здобувачу потрібно доєднатися до навчального середовища Google Classroom, оскільки там розміщуються навчальні матеріали, проводиться тестування, ведеться журнал оцінювання навчальних досягнень, є можливість для листування з викладачем.

У режимі дистанційного навчання - вивчення курсу додатково передбачає приєднання кожного здобувача вищої освіти до програми Google Meet (для занять у режимі відеоконференцій). У цьому випадку здобувач має самостійно потурбуватися про якість доступу до інтернету. Для роботи в дистанційному

форматі потрібні ноутбук / персональний комп'ютер / мобільний пристрій (телефон, планшет) з підключенням до Інтернет для:

- комунікації та опитувань,
- виконання домашніх завдань,
- виконання завдань самостійної роботи,
- проходження тестування (поточний, підсумковий контроль) тощо.

6. Політика дисципліни.

- Вивчення дисципліни передбачає роботу в колективі.
- Середовище в аудиторії є дружнім, творчим, відкритим до конструктивної критики.
- Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання, за яке нараховуються бали. За об'єктивних причин (хвороба, міжнародне стажування тощо) навчання може відбуватись в дистанційному режимі за погодженням із викладачем дисципліни.
- Самостійна робота включає в себе теоретичне вивчення питань, що стосуються тем лекційних занять, які не ввійшли в теоретичний курс, або ж були розглянуті коротко, їх поглиблена проробка за рекомендованою літературою, а також виконання завдань з метою закріплення теоретичного матеріалу.
- Усі завдання, передбачені програмою, мають бути виконані у встановлений термін.
- Здобувач, який спізнився, вважається таким, що пропустив заняття з неповажної причини з виставленням 0 балів за заняття, і при цьому має право бути присутнім на занятті.
- За використання телефонів і комп'ютерних засобів без дозволу викладача, порушення дисципліни здобувач отримує за заняття 0 балів і зобов'язаний відпрацювати таке заняття.
- Ліквідація заборгованості відбувається протягом 1 тижня після встановленого терміну. При цьому оцінка знижується на 10 %.
- Здобувачам вищої освіти після аудиторних занять надається право підвищувати свій рейтинг лише під час складання іспитів/заліків (підсумкового оцінювання) за графіком заліково-екзаменаційної сесії.
- Під час роботи над завданнями не допустимо порушення академічної доброчесності: при використанні Інтернет-ресурсів та інших джерел інформації здобувач повинен вказати джерело, використане під час виконання завдання.
- Усі письмові роботи перевіряються на наявність плагіату і допускаються до захисту із коректними текстовими запозиченнями не більше 20%.
- У разі виявлення факту плагіату здобувач отримує за завдання 0 балів і повинен повторно виконати завдання, які передбачені у силабусі.
- Списування під час контрольних робіт заборонене (в т.ч. із використанням мобільних пристроїв). Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час он-лайн тестування.

7. Система оцінювання та вимоги.

Здобувач допускається до складання екзамену з дисципліни, якщо ним повністю виконані всі види робіт, передбачені програмою навчальної дисципліни.

У разі, коли протягом навчального семестру до початку підсумкового (семестрового) контролю, визначеного навчальним планом, здобувач набрав менше балів, ніж зазначено у програмі навчальної дисципліни (менше 36 балів), відбувається недопуск здобувача до складання підсумкового (семестрового) контролю.

Основними критеріями, що характеризують рівень компетентності здобувача вищої освіти при оцінюванні результатів поточного та підсумкового (семестрового) контролів, є такі:

- виконання всіх видів навчальної роботи, що передбачені програмою навчальної дисципліни;
- глибина і характер знань навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, що міститься в основних та додаткових рекомендованих нормативних джерелах, вміння аналізувати явища, що вивчаються, у їх взаємозв'язку і розвитку;
- характер відповідей на поставлені питання (чіткість, лаконічність, логічність, послідовність тощо);
- вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач;
- вміння аналізувати достовірність одержаних результатів

Засвоєння матеріалу оцінюється за 100-бальною шкалою, шкалою ЄКТС та національною шкалою.

Оцінювання результатів поточної роботи (завдань, що виконуються на практичних, семінарських заняттях, результати самостійної роботи здобувачів) проводити за критеріями (у % від кількості балів, виділених на завдання із заокругленням до цілого числа):

- 0% завдання не виконано;
- 40% - завдання виконано частково або невчасно, а відповідь містить суттєві помилки методичного характеру,
- 60% завдання виконано повністю, але невчасно, а відповідь містить суттєві помилки у розрахунках або в методиці;
- 80% - завдання виконано повністю і вчасно, проте відповідь містить окремі несуттєві недоліки (розмірності, висновки, оформлення тощо);
- 100% завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

Значення оцінки

Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за стобальною шкалою	Оцінка за національною шкалою	Значення оцінки
A	90-100	відмінно	Відмінно-відмінний рівень знань (умінь) В межах обов'язкового матеріалу з можливими незначними недоліками

B	80-89	добре	Дуже добре -рівень знань достатньо високий (умінь) В межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75-79	добре	Добре - в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74	задовільно	Задовільно -посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68	задовільно	Достатньо мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	30-59	незадовільно	Незадовільно - потрібно додатково працювати для отримання позитивної оцінки
F	1-29	незадовільно	Незадовільно - необхідна серйозна подальша робота вивченням курсу з повторним

Види контролю:

Поточний контроль відбувається впродовж вивчення дисципліни на семінарських та практичних заняттях.

Рубіжний (модульний) контроль відбувається в кінці вивчення блоків змістових модулів і здійснюється у вигляді тематичного тесту.

Підсумковий контроль відбувається у формі іспиту (питання для підготовки наведено у Додатку).

Розподіл балів за видами діяльності:

Вид діяльності студента	Максимальна кількість балів за одиницю	Модуль I		Модуль II		Форма контролю
		кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів	
Робота на семінарському занятті	3	2	6	3	9	
Робота на практичному занятті	3	4	12	4	12	Екзамени 40

Контрольна модульна робота	6	1	6	1	6	
Виконання завдань для самостійної роботи	3	2	6	2	6	
Разом			30		30	100
Розрахунок балу за курс: 60+40 = 100						

8.Рекомендовані джерела інформації:

Назва теми	Рекомендовані джерела інформації до теми (основна література; допоміжна література; інформаційні ресурси в мережі Інтернет)
Тема 1. Травмуюча ситуація та її психологічні наслідки	<p>Основна література:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Гоцуляк Н. Є. Психологічна травма: аналіз та шляхи її подолання [Електронний ресурс] // Збір. наук. праць Національної академії Державної прикордонної служби України. 2015. № 1. С. 378-390. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnarpv_ppn_2015_1_31 (Серія: Педагогічні та психологічні науки). 2. Туриніна О. Л. Психологія травмуючих ситуацій: навч. посіб. для студ. вищ. навч. Закл. К.: ДП "Вид. дім "Персонал", 2017. 160 с. 3. Оверченко А. І. Психологія травмуючих ситуацій [Текст]: навч. посібн.; Нац. акад. внутр. справ К.: НАВС, 2013, 179 с.
Тема 2. Посттравматичний стресовий розлад	<p>Основна література:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Що таке посттравматичний стресовий розлад (ПТСР)? Електронний навчальний посібник. Режим доступу: https://drive.google.com/file/d/1mmU6Ne8JyLX5vUF11V2d1CZT93jfDKaj/view 2. Михайлов Б.В., Чугунов В.В., Курило В.О., Саржевський С.Н. Посттравматичні стресові розлади : Навчальний посібник / Під заг. ред. проф. Б. В. Михайлова. – Вид. 2-е, перероблене та доповнене. – Х. : ХМАПО, 2014. – 223 с. Режим доступу: http://surl.li/kidry 3. Агаєв Н.А., Кокун О.М., Пішко І.О., Лозінська Н.С., Остапчук В.В., Ткаченко В.В. Збірник методик для

	<p>діагностики негативних психічних станів військовослужбовців: Методичний посібник. – К.: НДЦ ГП ЗСУ, 2016. – 234 с. Режим доступу: http://surl.li/auxko</p> <p>Інформаційні ресурси:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Навчальні матеріали. Режим доступу: http://fedmet.org/wp-content/uploads/2018/11/Psihologiya_traumi_Lotockiy_I.pdf 2. Навчальні матеріали. Режим доступу: https://ppt-online.org/235266 3. Навчальні матеріали. Режим доступу: https://vseosvita.ua/library/psihologicna-dopomoga-pri-ptsr-319523.html 4. Навчальні матеріали. Режим доступу: http://weblib.pp.ua/metodi-diagnostiki-posttravmatichnogo-stresovogo-rozladu-i-yogo-simptomiv-psihologiya.html
<p>Тема 3. Особливості травматичного досвіду в різних соціальних ситуаціях</p>	<p>Основна література:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Колесніченко О. С. Засади бойової психологічної травматизації військовослужбовців : монографія. Х. : ФОП Бровін О.В., 2018. 488 с. 2. Блінов О. А. Психологія бойової психічної травми : монографія /.. К. : Талком, 2016. – 246 с. 3. Титаренко Т. М. Посттравматичне життєтворення: способи досягнення психологічного благополуччя: монографія / Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2020. 160 с. <p>Інформаційні ресурси:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Горностай, П. (2023). Психологія колективних травм: монографія. Кропивницький, Імекс-ЛТД. URL: https://lib.iitta.gov.ua/738684/ 2. Навчальні матеріали. Режим доступу: https://health.ucu.edu.ua/news/samodopomoga-pry-oznakah-posttravmatychnogo-stresovogo-rozladu/ 3. Навчальні матеріали. Режим доступу: https://www.darnitsa.ua/ptsr/terapiya-oduzhannya-ta-aktivnosti-pri-ptsr-krashchi-metodiki 4. Навчальні матеріали. Режим доступу: https://rm.coe.int/ptsd-ukr/1680a0a10b
<p>Тема 4,5. Методи</p>	<p>Основна література:</p>

<p>психокорекційної роботи з потерпілими від травмуючих ситуацій</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Титаренко, Т. М. (2023). Воєнна повсякденність: як розширити вікно можливостей для самовідновлення: Наукова доповідь на методологічному семінарі «Актуальні проблеми охорони психічного здоров'я українського народу у воєнний і повоєнний час», 16 листопада, 2023 р. Вісник Національної академії педагогічних наук України, 5(2), 1-5. URL: https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5224 2. Цицей Р. М. Психічна травма як наслідок пережитої людиною надзвичайної ситуації [Електронний ресурс] // Проблеми екстремальної та кризової психології. 2013. Вип. 13. С. 258-265. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pepr_2013_13_32 <p>Допоміжна література:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Гоцуляк Н. Є. Психологічна травма: аналіз та шляхи її подолання [Електронний ресурс] // Збір. наук. праць Національної академії Державної прикордонної служби України. 2015. № 1. С. 378-390. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnarpv_ppn_2015_1_31 (Серія: Педагогічні та психологічні науки). 2. Розов В.І. Адаптивні антистресові технології: навч. посібник. К.: Кондор, 2005. 278 с. 3. Шевченко Н.Ф. Психологічна допомога в кризових та екстремальних ситуаціях [Електронний ресурс]: навч. посібник [для студ. ф-ту соц. педагогіки та психології освітньо-кваліф. рівнів, "Спеціаліст", "Магістр" проф. спрям. "Психологія"]. 2012 р. – Режим доступу: http://ebooks.znu.edu.ua/files/metodychky/2012/04/0024967.doc <p>Інформаційні ресурси:</p> <ol style="list-style-type: none"> 4. Навчальні матеріали. Режим доступу: https://knigogo.com.ua/knigi/p-yat-travm-i-masok-yaki-zavazhayut-buty-soboyu/ 5. Навчальні матеріали. Режим доступу: https://www.kozaky.org.ua/metaforichni-karti-shho-ce-take-yak-pracyuvati-z-asociativnimi-kartami/ 6. Навчальні матеріали. Режим доступу: https://www.bolshakova-psy.com/kognityvna-terapiya-a-beka-kognityvno-povedinkova-terapiya-osnovni-polozhennya/
--	---

Питання до курсу.

1. Психологія травмуючої ситуації як навчальна дисципліна.
2. Предмет, завдання та принципи психології травмуючої ситуації.
3. Історія розвитку психології травмуючої ситуації в Україні та за кордоном.
4. Прикладне значення психології травмуючої ситуації та її місце і системі наук.
5. Професійні компетентності кризового психолога.
6. Поняття травмуючої ситуації. Її ознаки та різновиди.
7. Історія вивчення психологічних реакцій на травмуючу ситуацію.
8. Сприйняття травмуючої ситуації людиною.
9. Види та рівні реакцій на травмуючу ситуацію.
10. Динаміка психологічних реакцій при катастрофах.
11. Психологічні аспекти горя.
12. Психологія переживання.
13. Психологія травмуючих ситуацій в соціальному конфлікті.
14. Психологія травмуючих ситуацій в етнічному конфлікті.
15. Фрустрація в травмуючій ситуації.
16. Зміна в житті як травмуюча ситуація.
17. Підсвідома регуляція поведінки в травмуючій ситуації.
18. Психоаналітичний та психодинамічний підхід в поясненні причин і наслідків впливу травмуючих ситуацій на особистість.
19. Інформаційно-когнітивні концепції поведінки у травмуючій ситуації.
20. Стійкість і толерантність людини до травмуючих ситуацій.
21. Стрес, травматичний стрес та посттравматичний стресовий розлад.
22. Нозологічні одиниці МКХ-10, пов'язані із травматичним стресом.
23. Епідеміологія ПТСР та його діагностичні критерії.
24. Теоретичні моделі ПТСР.
25. Особливості посттравматичного стресу у дітей.
26. Психодіагностика розладів, пов'язаних із травматичним стресом.
27. Особливості психічних процесів і станів при ПТСР.
28. Індивідуальні особливості переживання ПТСР.
29. ПТСР і внутрішні конфлікти.
30. Робота механізмів психологічного захисту (дисоціація).
31. Аутодеструктивна поведінка і ПТСР.
32. Консультування осіб, схильних до суїциду.
33. Психологічні проблеми психолога при роботі з потерпілими від екстремальних ситуацій.
34. Вторинний ПТСР психолога та його профілактика.
35. Психологічна підготовка до реального бою.
36. Психологічні особливості комбатантів.
37. Психологічні аспекти тероризму.
38. Психологічні наслідки втягнення у деструктивний культ (секту).
39. Стрес радіаційної загрози, його психологічні причини і наслідки.

40. Поняття неперервної прихованої атомної паніки.
41. Різновиди та психологічні наслідки насильства.
42. Суїцидальна поведінка, як форма кризисного реагування.
43. Депресії, як наслідок травматичного інциденту.
44. Фізіологічний та патологічний афект як наслідок дії травмуючої ситуації.
45. Консультування дітей, що постраждали від насильства.
46. Консультування жертв сексуального насильства.
47. Консультування жертв сімейного насильства.
48. Особливості діяльності психолога у вогнищі екстремальної ситуації, основні правила та принципи.
49. Психологічна допомога у кризових психологічних станах.
50. Дебрифінг як метод роботи з потерпілими від екстремальної ситуації.
51. Методи зняття психологічного напруження, робота з емоційними переживаннями потерпілих.
52. Загальні особливості психокорекційної роботи з психологічною травмою.
53. Особливості групової психокорекції в роботі з психологічною травмою.
54. Когнітивно-біхевіоральний підхід до психологічної травми.
55. Психодинамічний підхід в роботі з психологічною травмою.
56. Тілесно-орієнтовані вправи у роботі з психологічною травмою.
57. Методи Арт-терапії у роботі з травмою.
58. Системна сімейна психотерапія в роботі з травматичними переживаннями.
59. Кататимно-імагінативна психотерапія в роботі з психологічною травмою.
60. Нейролінгвістичне програмування в роботі з психологічною травмою.
61. Робота з травматичними екзистенціальними переживаннями.
62. Методи саморегуляції психологічного стану особистості, їх різновиди та особливості застосування.
63. Застосування груп казкотерапії у травмуючих ситуаціях.
64. Позитивна психотерапія як засіб допомоги клієнтам з психологічною травмою.
65. Психологічна допомога учасникам бойових дій.
66. Психологічна інтервенція як метод психологічної допомоги у травмуючій ситуації.
67. Особливості «допсихологічної» допомоги в психотравмуючій ситуації.
68. Психологічний супровід як форма надання невідкладної психологічної допомоги
69. Методика психологічного деф'юзингу.
70. Методика десенсибілізації та переробки психічної травми за допомогою рухів очей (ДПРО)
71. Методика психодрами у роботі із наслідками травмуючої ситуації.
72. Особистісно-орієнтована терапія у роботі із наслідками травмуючої ситуації.

73. Трансперсональний підхід до кризових станів та переживань особистості.
74. Діяльнісний підхід до подолання психологічної кризи.
75. Техніки аутогенного тренування при роботі із травмою.
76. Дихальні техніки при роботі із травмою.
77. Ресурсність особистості та її психологічні детермінанти.
78. Творчість як чинник подолання наслідків травмуючої ситуації.
79. Часовий вимір існування як чинник та ресурс кризових переживань особистості.
80. Кататимно-імагінативна психотерапія в роботі з особами, що переживають психологічну кризу.
81. Гештальт-терапія в роботі з особами, що потерпіли від травмуючих ситуацій.
82. Символ драма у роботі із наслідками травмуючої ситуації.
83. Метафоричні асоціативні карти у роботі із особами, що потерпіли від травмуючих ситуацій.
84. Структуроване клінічне діагностичне інтерв'ю СКІД (SCID - Structured Clinical Interview for DSM).
85. клінічна діагностична шкала (CAPS - Clinical-administered PTSD Scale).
86. шкала оцінки тяжкості впливу травматичної події (Impact of Event Scale-Revised, IOES-R).
87. Миссисипська шкала для оцінки посттравматичних реакцій; опитувальник Бека для оцінки депресії.
88. опитувальник для оцінки вираженості психопатологічної симптоматики SCL-90-R (шкала Дерогатіса).
89. Шкала ПТСР з ММРІ.
90. Шкала оцінки тяжкості бойового досвіду Т. Кі-на.